

Brandaan werpt het boek in het vuur en verbrandt daarmee de waarheid.

haar in de geschiedenis betrokken geraakt. De schrijver wil hem immers doen geloven dat hij het authentieke reisverslag in handen heeft, het verhaal van de ooggetuige, de neerslag van negen jaar ronddobberen over de oceaan. De lezer die geen geloof hecht aan deze geschiedenis, maakt dezelfde vergissing als de heilige Brandaan zelf. Twijfel aan de waarheid, zo luidt de moraal van het verhaal, is de zonde bij uitstek.

ZEEMONSTERS

De twaalfde-eeuwse schrijver heeft van de heilige Brandaan een driftkop en een scepticus gemaakt die voor zijn zonde zwaar moet boeten. Binnen dat raamwerk vertelt hij het verhaal van de zeereis, dat teruggaat op veel oudere bron. Vertellingen over de avonturen van de heilige Brandaan en over zijn ontmoetingen met zeemonsters en duivels dateren waarschijnlijk uit de vijfde, zesde eeuw.

Helemaal aan het begin van de geschiedenis staat de schimmige figuur van de historische Brandaan die laat in de vijfde eeuw in het Zuidwesten van Ierland moet hebben geleefd en diverse kloosters heeft gesticht. In Brandaans dagen waren de meeste Ierse monniken fervente zeevaarders, die zich bij voorkeur op verre eilanden terugtrokken. In de Oudierse verhalen, de 'Immrama' - letterlijk 'rondroeingen' - zijn veel van de verbazingwekkende avonturen van de zeehelden bewaard gebleven. In deze Ierse

zeevaarderstraditie moet ook het verhaal van de zeereis van Sint Brandaan wortelen.

In haar onlangs verschenen proefschrift 'De bronnen van de reis van Sint Brandaan' voert Neerlandica Clara Strijbosch heel wat bewijzen voor deze stelling op. Uitgaande van het Middelnederlandse verhaal, doet Strijbosch een poging om de verschillende Brandaantradities te ontrafelen en terug te voeren op hun bronnen.

Al vrij kort na de dood van abt Brandaan, rond het jaar 680, moeten zijn avonturen legendarische trekken hebben gekregen. Strijbosch maakt aannemelijk dat de Brandaanverhalen, die gretig werden doorverteld en aangedikt, al snel vermengd zijn geraakt met elementen uit de Oudierse zeevaardersverhalen. Ze wijst daarvoor op overeenkomstige thema's en opvallen-

de parallellen. Zo blijkt bijvoorbeeld de grote vis, die door Brandaan en zijn mannen voor een eiland wordt aangezien, ook in oude Ierse bronnen bekend te zijn. In het Middelnederlandse Brandaanverhaal groeien er zoveel bomen in de rug van de eilandvis, dat de zeelieden aan land gaan en hout willen kappen voor een vuur. Dat laat de vis niet op zich zitten. Hij duikt met woud en al onder water en Brandaans mannen kunnen nog op het laatste nippertje hun schip bereiken. "Dit zal wel een vis zijn, die het woud naar beneden trok", concluderen de verbijsterde monniken. "Hij moet al oud zijn, dat al dat hout op zijn rug is gegroeid."

DRIFTKOP

Strijbosch stelt de vraag naar het bronnengebruik van de twaalfde-eeuwse schrijver. Het ligt voor de hand dat de auteur gebruik heeft gemaakt van het alom bekende Latijnse reisverslag 'Navigatio Sancti Brendani Abbatis' (de zeereis van de heilige abt Brandaan). Deze Latijnse tekst, die zo'n vier eeuwen eerder door een Ier was opgetekend, genoot grote bekendheid in de Middeleeuwen. De zeeheld Brandaan was bij velen geliefd en was een soort West-Europese *Odysseus*.

De anonieme auteur die rond 1150 aan een Middelnederlands Brandaanverhaal begon, heeft dan ook hoogstwaarschijnlijk de tekst van de 'Navigatio' bij de hand gehad. Maar hij liet het niet bij een simpele vertaling van

Judas op zijn rots in zee: zondagsrust.